

Natalia Sawina

Przysposobienie dzieci według prawa ukraińskiego

Palestra 40/3-4(459-460), 174-177

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przysposobienie dzieci według prawa ukraińskiego

Ukraińskie prawo rodzinne traktuje przysposobienie jako instytucję prawną, której celem jest zapewnienie dzieciom pozbawionym pieczy własnych rodzin – zastępczego środowiska rodzinnego i umożliwienie osobom bezdzietnym realizacji funkcji rodzicielskich.

Na Ukrainie zdarzeniem prawnym powodującym powstanie stosunku przysposobienia jest orzeczenie organu administracyjnego, a nie sądu.

O przysposobieniu orzekają Komitety Wykonawcze Rad Deputowanych Ludowych. Zgodnie z art. 102 i 111 ukraińskiego Kodeksu o małżeństwie i rodzinie (k.m.r.), obywatele chcący adoptować dziecko składają wniosek do Wydziału Opieki i Kurateli Komitetów Wykonawczych rejonów, w miastach wydzielonych Kijów i Sewastopol – dzielnic, albo do Komitetów Wykonawczych Rad Deputowanych Ludowych miejskich lub dzielnicowych w miastach, właściwych dla miejsca zamieszkania adoptującego albo adoptowanego.

Należy dołączyć zaświadczenie i opinię z zakładu pracy, krótki życiorys, informację o warunkach mieszkaniowych, odpis aktu urodzenia dziecka, dokumenty potwierdzające śmierć rodziców dziecka albo pismo zawierające wyrażenie przez nich zgody na adopcję (o

ile taka zgoda jest wymagana), bądź pismo zawierające zgodę opiekuna.

Niezbędne jest dołączenie zaświadczenia z przychodni lekarskiej o tym, że adoptujący i osoby z nim zamieszkujące nie cierpią na choroby uniemożliwiające powierzenie im dziecka.

Wniosek powinien zawierać informację o tym, czy przysposabiający chce, aby w dokumentach Urzędu Stanu Cywilnego figurował on jako rodzic, czy w związku z adopcją pragnie on zmienić nazwisko i stosowane na Ukrainie imię ojca (tzw. otczestwo), oraz imię, datę i miejsce urodzenia dziecka. Żądanie to jest dla właściwych organów wiążące.

Prawo ukraińskie przewiduje następujące przesłanki przysposobienia: małoletniość przysposobianego, zgodność przysposobienia z dobrem przysposobianego, odpowiednie kwalifikacje prawne i osobiste osoby przysposabiającej oraz zgodę osób wskazanych w ustawie.

Warunek małoletniości w art. 101 k.m.r. w pełni odpowiada celowi adopcji. W doktrynie dyskutuje się jednak nad możliwością rozszerzenia dopuszczalności przysposobienia w wypadkach, gdy dziecko było faktycznie wychowywane przez wnioskodawców, których uważało za rodziców i uzyskało pełnoletność za nim wniosek został złożony.

Przysposabiającymi mogą być tylko osoby pełnoletnie, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych i nie pozbawione praw rodzicielskich. Adopującym nie może być osoba, której interesy pozostają w sprzeczności z interesami adoptowanego.

Zgodnie z art. 104 k.m.r. zgoda na przysposobienie osoby, która ukończyła 10 lat jest konieczną przesłanką orzeczenia przysposobienia.

Ukraiński ustawodawca, rezygnując z wymagania złożenia zgody przez dziecko młodsze, wychodzi jednak z założenia, że niezbędnym jest wyjaśnienie stosunku takiego dziecka do perspektywy adopcji i osoby adoptującego. Z tego punktu widzenia należałoby traktować zdanie dziecka jako przesłankę do podjęcia prawidłowej decyzji. Po osiągnięciu przez dziecko wieku 10 lat, jego zgoda jest warunkiem koniecznym. Ustawa wymaga złożenia oświadczenia na piśmie, odzwierciedlającym rzeczywistą wolę dziecka. Zgoda na przysposobienie nie może być dorozumiana, musi być wyraźnie wypowiedziana. Nie jest dopuszczalne przysposobienie wbrew woli dziecka, z powołaniem się na argument, że odmowa wyrażenia zgody jest sprzeczna z jego interesami albo z innych powodów nieuzasadniona. To wymaganie ustawowe jest przestrzegane bardzo rygorystycznie. Ustawa dopuszcza w drodze wyjątku adopcję bez zgody dziecka, które przekroczyło 10 rok życia tylko w tym wypadku, gdy przed złożeniem wniosku o przysposobienie dziecko mieszkało z rodziną adoptujących i uważało ich za swoich rodziców.

Wyrażenie zgody przez dziecko następuje przed organami opieki i kurateli w obecności pedagogów i wychowaw-

ców placówki, w której dziecko uczy się lub wychowuje.

W wyjątkowych wypadkach adopcja może być orzeczona bez zgody rodziców, jeżeli przez okres dłuższy niż 6 miesięcy nie mieszkają oni razem z dzieckiem albo bez poważnej przyczyny nie uczestniczą w jego wychowaniu i utrzymaniu, nie przejawiają w stosunku do dziecka uczuć rodzicielskich i troski. Zgoda jako przesłanka przysposobienia jest jednak konieczna, jeżeli próby kontaktu z dzieckiem napotykają trudne do przezwyciężenia przeszkody, takie jak choroba rodzica albo zachowanie się rodzica zamieszkującego z dzieckiem uniemożliwiający kontakt drugiego z rodziców z dzieckiem.

Ustawodawstwo ukraińskie przewiduje dwa warianty zgody rodziców na przysposobienie swego dziecka: ze wskazaniem albo bez wskazania konkretnej osoby przysposabiającego.

Na przysposobienie dzieci będących wychowankami placówek państwowych: domów małego dziecka (do lat 3) albo domów dziecka, w wypadku braku rodziców, potrzebna jest zgoda kierownictwa tych instytucji (art. 109 k.m.r.).

Kierownictwo placówki ma prawo uzyskać od rodziców zgodę na adopcję dziecka przez nieokreślone osoby w przyszłości. Z reguły rodzice składają pismo wyrażające taką zgodę. Do chwili podjęcia decyzji o przysposobieniu rodzice mają prawo w każdym czasie odwołać wyrażoną wcześniej zgodę.

Jeżeli dziecko nie ma rodziców, w myśl art. 110 zgodę na przysposobienie powinien wyrazić opiekun (kurator). W tych wypadkach, gdy adoptowany posiada nie tylko opiekuna (kuratora), lecz i rodziców, w celu przysposobienia

wymagana jest zgoda zarówno opiekuna (kuratora), jak i rodziców adoptowanego.

W wypadku odmowy wyrażenia zgody przez opiekuna (kuratora), decyzję o adopcji podejmuje organ opieki i kurateli. Zgoda nie jest wymagana, jeżeli opiekun (kurator) uchyla się od wypełnienia swoich obowiązków, został ubezwłasnowolniony całkowicie albo uznany za zaginionego.

Ustawa pozwala na przysposobienie przez jedną osobę – nawet wtedy, gdy osoba ta pozostaje w związku małżeńskim, ale w takim wypadku niezbędna jest zgoda współmałżonka, chyba że małżonek ten został ubezwłasnowolniony całkowicie, a także jeśli małżonkowie zerwali stosunki małżeńskie, nie mieszkają razem od ponad roku albo miejsce zamieszkania małżonka nie jest znane.

Prawo ukraińskie przewiduje tylko jeden rodzaj przysposobienia zbliżony do polskiego przysposobienia pełnego rozwiązywalnego. Prawa rodzicielskie przysługują przysposabiającym.

Niewykonywanie przez przysposabiających obowiązków wychowawczych wobec przysposobionych może spowodować pozbawienie ich praw rodzicielskich, a nawet rozwiązanie przysposobienia.

Na mocy art. 118 k.m.r. adoptowani niepełnoletni, którzy mieli w momencie adopcji prawo do renty albo do zasiłku od państwa lub też od organizacji społecznych w związku z utratą ich żywiciela, zachowują to prawo.

Zgodnie z art. 17 k.m.r. między adoptowanymi a adoptującymi obowiązuje zakaz zawarcia małżeństwa.

W przypadku rozwiązania adopcji albo uznania jej za nieważną – małżeństw-

wo staje się możliwe. Adopcja ukraińskich dzieci przez cudzoziemców może nastąpić tylko w przypadku wyrażenia zgody przez Ministra Oświaty Ukrainy (część II art. 199 Kodeksu o małżeństwie i rodzinie), po uprzednim uzyskaniu zezwolenia od wyższego organu opieki i kurateli, czyli Komitetów Wykonawczych obwodów, Komitetów Wykonawczych miast Kijowa i Sewastopola lub Gabinetu Ministrów Republiki Krym. Uzyskanie zgody Ministra nie wyłącza oddalenia wniosku cudzoziemca o przysposobienie obywatela ukraińskiego w przypadku, gdyby adopcja okazała się sprzeczna z dobrem dziecka.

Wszystkie dokumenty, które są składane do właściwego Komitetu Wykonawczego Rad Deputowanych Ludowych przez przysposabiającego cudzoziemca w celu przeprowadzenia adopcji powinny być sporządzone w języku ukraińskim lub przetłumaczone na język ukraiński, poświadczony notarialnie i w odpowiedni sposób zalegalizowane w konsulacie Ukrainy.

Adopcję dziecka – obywatela Ukrainy, które stale zamieszkuje poza granicami kraju, przeprowadza się w konsulatach Ukrainy. Zgodnie z praktyką Konsulatu Ukrainy w Warszawie obywatele Ukrainy uważani są za stale zamieszkujących w Polsce, jeśli zostali w takim charakterze zarejestrowani w Konsulacie.

W Polsce z reguły Konsul Ukrainy występuje o zgodę Ministra Oświaty na przeprowadzenie przysposobienia przez polskie organy zgodnie z prawem polskim.

Od adoptujących wymaga się jedynie złożenia do Konsulatu wniosku oraz niezbędnych dokumentów. Wszystkie inne

formalności, w tym uzyskanie zezwolenia Ministra Oświaty, przeprowadza Konsulat drogą dyplomatyczną.

Przysposabiający mieszkający poza granicami Ukrainy, pragnący zabrać przysposobione dziecko – obywatela Ukrainy do swego miejsca zamieszkania muszą – w celu uzyskania paszportu dziecka – dysponować odpisem świadectwa jego urodzenia.

Po dokonaniu adopcji przysposabiający otrzymuje nowy odpis aktu urodzenia dziecka. Podpis kierownika Urzędu Stanu Cywilnego na tym dokumencie powinien być poświadczony przez kierownika odpowiedniego obwodowego Urzędu Stanu Cywilnego, a ten z kolei przez kierownika Departamentu Urzędów Stanu Cywilnego Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy. W przypadku adoptujących pochodzących z państw określonych w specjalnym spisie przez MSZ Ukrainy, np. Kanada, Stany Zjednoczone, Niemcy itd., konieczne jest jeszcze poświadczenie podpisu przez MSZ. Polska nie znajduje się na tej liście. W ten sposób zalegalizowany odpis aktu urodzenia dziecka jest podstawą do wydania

paszportu przez krajowy Oddział Wiz i Rejestracji MSW Ukrainy.

Przysposobienie nie pociąga za sobą automatycznej zmiany obywatelstwa adoptowanego. Ustawa o obywatelstwie Ukrainy w art. 27 mówi, że dziecko, które jest obywatelem Ukrainy i zostaje adoptowane przez cudzoziemców lub małżonków, z których jedno jest obywatelem ukraińskim a drugie obcokrajowcem, pozostaje nadal obywatelem Ukrainy.

Zezwolenie na zmianę obywatelstwa dziecka może być wydane na prośbę przysposabiających dopiero po dokonanej adopcji na ogólnych zasadach przewidzianych w wyżej wymienionej ustawie i innych aktach prawnych. W przypadku zmiany w związku z adopcją obywatelstwa dzieci w wieku od 14 do lat 16 konieczne jest uzyskanie ich zgody.

Obecnie na Ukrainie prowadzone są prace nad zmianami w prawie rodzinnym. Aktualnie obowiązujący Kodeks o małżeństwie i rodzinie z dnia 1 stycznia 1970 r. jest nowelizowany. Przygotowuje się także nowy Kodeks, prace nad którym mają być ukończone po wejściu w życie nowej Konstytucji Ukrainy.

Literatura:

Indyčenko S., Gopanczuk W.: *Bracno-siemiejnoe prawo w woprosach i otwietach*, Politizdat Ukrainy, 1990.

Kommentarij k Kodeksu o brakie i siemie, Original, Kijew 1992.

Łune Ł.: *Usynowlenije. Opieka i popieczitelstwo*, Juridiczeskaja literatura, Moskwa 1984.

Prawila riegrastracji aktow graždanskogo sostojanija, Minjust, Kijew 1994.